

Nr 191.

Av herr **Lindman m. fl.**, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om anläggande av en försöksanstalt för linberedning i Norrland.

Liksom Norrland och Dalarna i så många andra avseenden avvika från det övriga Sverige, så är ock förhållandet beträffande detta landskap med avseende på linodlingen. Linstjälken torkas där ej på fältet, innan den rötes, alldenstund klimatet är så fuktigt och skörden sker sent, utan den rötes grön. Rötningen sker här i särskilda tjärnar, sjöar eller åar, då den däremot i det övriga Sverige sker genom att linet utbredes på gräset till rötning (ängsrötning). Linet blir därigenom i Norrland mycket jämnare och bättre rött än i det övriga Sverige.

Detta har också gjort, att linet och lärftet från Norrland sedan gammalt haft anseende att vara av bättre beskaffenhet än från andra delar av landet, varför även kyrkan och konungarna i forna tider tagit lärft som skattepersedel från Norrland men ej från några andra delar av Sverige.

Redan i slutet av 1100-talet ålade ärkebiskopen »hälsingarna» d. v. s. norrländingarna att, var gång han hos dem höll visitation, erlægga 100 alnar lärft som tionde. Enligt kung Birgers stadgar av 1297 fingo likaledes hälsingarna i vissa fall erlægga kronotionde i form av lärft. De lärfter, som då tillverkades i Norrland, voro sannolikt ganska grova om ock finare i Norrland än annorstädes på grund av det vattenrötta linets goda beskaffenhet. I Ångermanland var det särskilt i norra Ångermanland och i socknarna Nätra, Sidensjö, Själevad och Anundsjö som linodlingen redan år 1747 var ganska utbredd. Boding skattar då för tiden linfröutsädet i dessa socknar till cirka 250 tunnor eller i runt tal 25,000 kg.

Redan då beräknades från dessa socknar kunna säljas icke mindre än 72,500 kg. lin, varjämte förbrukningen uppskattades till 34,000 kg.

Vid 1756 års riksdag prisades särskilt de fina lärfter, som tillverkades i Nätra socken, varför riksens ständer beslöto att tilldela »äreskänker» till trenne skickliga spinnerskor och väverskor i form av trenne stora silverkannor med lämplig inskrift. Dessa kannor ha sedan gått i arv inom släkterna till senaste tid och stimulerat intresset för linodlingen. Vid samma tid upprättade en prostinna Norberg i Nätra en spinnskola, i vilken skickliga spinnerskor utbildades, vilka sedan på grund av sin skicklighet voro eftersökta i andra provinser i Sverige.

Premiering av »premielärfvt» med statsunderstöd infördes i Ängermanland 1762 och fortsatte långt in på 1800-talet, då den övertogs av hushållningssällskapet. Vid premiering representerade 10:de klass allra finaste och klass I grövsta premiälärfvt. Uppvisningen av sådant lärfvt steg till 1840, men sjönk därefter allt mer och mer för att utmynna i en ren obetydlighet.

År 1830	uppvisades	122,985	alnar	lärfvt	i	klass	1—9
» 1840	»	186,560	»	»	»	»	1—10
» 1849	»	105,075	»	»	»	»	1—6
» 1860	»	27,738	»	»	»	»	1—4
» 1870	»	14,013	»	»	»	»	1—4
» 1880	»	7,155	»	»	»	»	1—4
» 1889	»	711	»	»	»	»	1—3
» 1901	»	593	»	»	»	»	1—2.

Dock förekommer ännu linodling i dessa socknar och även annorstädes i Ängermanland, där ännu nästan varje by har sin »linsönkeplats» där linet rötes. På grund av arbete för dess återupplivande synes intresset härför sedan början av 1900-talet ånyo hava upphlomstrat. Det lin, som ännu 1905 producerades, lär enligt utländska fackmäns utsago ha varit ypperligt.

För övrigt gälla även här liksom för övriga delar av Norrland samma skäl för strävandena att återupphjälpa linodlingen, som anförts i en annan av undertecknad Lindman m. fl. framlagd motion om allmänna åtgärder för linodlingens upphjälpande i mellersta och södra Sverige. I Norrland kan man dock svårigen tänka på att uppföra någon anstalt enligt doktor Schneiders system, då densamma dels skulle bliva för kostsam, (c:a 250—300 tusen kronor), dels ej är möjligt att kunna anskaffa lufttorkad linstjälk, och då man dels knappast kan tänka sig någon trakt i Norrland, där man skulle kunna odla tillräckligt med lin att mata densamma. Härtill kommer att då den norrländska rötningsmetoden (vattenrötning i grönt tillstånd) är vida bättre än den syd- och

mellansvenska (ängsrötning) och då folket ännu kan röta sitt lin, finnes ingen anledning att avskaffa densamma utan istället bör den utvecklas, så mycket mer, som man på grund av den framskridna årstid i Norrland, då linet skördas, ej kan tänka på att torka linstjälken, vilket är ett huvudvillkor för doktor Schneiders system.

Här är det därför sannolikt att österrikaren Müllers system äger företräde med sitt torktorn och sitt beredningssätt. En sådan anstalt kostar dessutom endast en sjättedel av den förra eller c:a 50,000 kronor av minsta typ och kräver för att enbart för linberedning kunna ekonomiskt drivas cirka 50 hektar odlat lin.

I Norrland skulle densamma dessutom få andra viktiga uppgifter att utföra nämligen dels att fort kunna torka linknopp, dels att kunna torka klöverfröhylsor och annat frö och även säd. En av de största svårigheterna vid linodlingen i Norrland är att få den gröna linknoppen med däri inneslutna linfrö torkad. Vid den fuktiga och kalla väderlek, som råder vid linskörden, är detta mycket svårt och besvärligt, så att densamma ej möglar och fördärvas. I Müllers torktorn skulle det gå förträffligt. Detsamma gäller även om klöverfröhylsorna för nötningen. Genom den fröodlareförening med andelsfrörenseri, som tidigast av alla i Norrland upprättats i Nätra och Sidensjö m. fl. socknar, har fröodlingen tagit stor fart, men en stor svårighet är att under höstar med ogynnsamt bärgningsväder få klöverhylsor och frö torrt. Även spannmålen skulle stundom behöva torka och allt detta skulle gå lätt och praktiskt på dessa anstalter.

I Österrike, d. v. s. Böhmens och Mährens bergstrakter, som i mångt och mycket erinra om Norrland, har man enligt ingenjör H. Hennigs uppgifter av år 1916 icke mindre än 18 linberedningsanstalter av olika storlek upprättade enligt Müllers system, till vilkas upprättande den österrikiska staten bidragit med stora belopp gående upp till 100,000-tals kronor. Alla drivas enligt andelsprincipen. Dessa hava gått bra i ekonomiskt hänseende för medlemmarna och gett ett berett lin, som på många utställningar vunnit pris, trots man i Böhmen och Mähren endast använder den ojämna ängsrötningemetoden. I Norrland torde de bästa förutsättningarna för upprättande av en sådan första linberedningsanstalt, där man kunde vinna erfarenhet från andra håll, lämpligen böra upprättas i någon socken i Västernorrlands län, exempelvis vid Själevads station.

Att märka är att vid denna anstalt skulle beredas bråkat och skäktat (eller »draget») lin, som direkt efter den lätta häcklingen kan användas i hemmen och även kunde komma hemslöjden samt med sitt

överskott linindustrien till godo. Det vid de Schneiderska anstalterna beredda linet är endast rött och bråkat och lämnas så beskaffat till fabrikena. Det kan sålunda ej komma hemslöjden direkt till godo.

Vi hava tänkt oss, att staten skulle anslå ett visst fixerat belopp till kostnaderna för anstaltens anläggande, förslagsvis hälften, att återstoden därefter skulle fyllas genom anslag från vederbörande hushållningssällskap eller andra intresserade inom orten samt att odlare av lin med eventuell anslutning till registrerad linodlingsförening skulle förbinda sig till linodling å arealer, som kunde beräknas tillräckliga för en lönande drift av anstalten. Vi anse det emellertid icke lämpligt att härom framlägga detaljerade förslag, utan anse, att en utredning i ärendet lämpligen borde genom Kungl. Maj:ts försorg verkställas.

På grund av vad sålunda anförts få vi sålunda hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående anläggande under ovan givna förutsättningar av en linberedningsanstalt å lämplig plats i Norrland såsom försöksanstalt därstädes ävensom kostnaderna härför samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 26 januari 1917.

Arvid Lindman.

C. J. Öberg.

Joh. Zelahn.

N. E. Nilsson.

Karl Karlsson i Mo.

Edvard Lithander.
